

Формування особистісної вмотивованості майбутніх учителів музики щодо роботи з навчальним хоровим колективом

Особливості формування особистісної вмотивованості майбутніх учителів музики щодо роботи з навчальним хоровим колективом розкриваються через екстраполяцію в музичну педагогіку таких понять з психології, як "мотив", "мотивація", "інтерес", "потреба". Пропонується поєднувати традиційні та інноваційні методичні підходи в організації мистецького навчання майбутніх учителів музики, що сприятиме підвищенню якості фахової діяльності в школі.

Ключові слова: освітні методи; мистецька педагогіка; шкільний хор.

Усвідомлення особистістю власних потреб та інтересів суспільства співвідносно до потреб колективу, сприяє прагненню людини до професійного саморозвитку, до особистісного росту через підвищення освітнього рівня, через розвиток мотивації до активної навчально-пізнавальної діяльності. Таким чином формується гуманістична позиція особистості молодого педагога-музиканта, загальний позитивний емоційний стан по відношенню до майбутньої творчої професії. Актуальність цього дослідження обумовлена зацікавленістю проблемами підготовки вчителів мистецтва в умовах інноваційно-практичної роботи з дитячим хором у школі.

Мета статті – визначити ефективні засоби формування особистісної вмотивованості майбутнього вчителя музики в умовах фахового мистецького навчання для подальшої роботи з хоровим колективом.

У психологічній науці мотивація визначається як спонукання, що викликають активність особистості й визначають її спрямованість. Це комплексне поняття, яке включає в себе установки, мотиви, потреби, ціннісні орієнтації, ставлення та інтереси [5]. Сформованість мотивації до навчально-пізнавальної діяльності в царині майбутньої професії спонукає майбутніх учителів музики до оволодіння необхідними знаннями та професійними навичками, забезпечує їх відповідальне ставлення до виконавської підготовки та самостійного опрацювання музичних творів.

Мотиваційна сфера також забезпечує здатність студентів до самодисципліни та самоорганізації, націлює їх на пошук нових ефективних способів і прийомів надбання професійних знань та навичок. Отже, під поняттям «мотивація» ми розуміємо сукупність мотивів, що викликають та спрямовують діяльність людини в конкретний момент. В той же час мотив є спонукальною причиною поведінки та дій людини. А. Болгарський зазначає, що мотив – це те, заради чого, власне, виконується діяльність [1]. Психологічна наука визначає, що в основі мотиву лежить потреба – необхідність у чомусь, що викликає задоволення. На думку С. Рубінштейна, потреба спрямовує особистість на перетворення умов з метою її задоволення і саме потреба пояснює джерело прояву особистісної активності [4, с.159].

Потреба у професійному саморозвитку є умовою виникнення мотиву і в широкому сенсі формується освітою та інтелектуальним вихованням. На наш погляд, мотив формує тільки така потреба, що набуває найбільш суб'єктивної та об'єктивної цінності. Саме тому для формування готовності майбутнього вчителя музики до педагогічної взаємодії з навчальним хоровим колективом необхідним є цілеспрямований відбір під керівництвом викладача комплексу потреб що до отримання студентом професійних знань та умінь. Цей комплекс включає як фахові знання в галузі музичного мистецтва, так і знання музичної педагогіки, психології, комунікативних, організаційних умінь тощо.

Як зазначає Є. Ільїн, до структури мотиву входять: спрямованість (мета діяльності особистості), емоції (престижу, співпереживання, досягнення успіху, допитливості, самостійності, позитивні емоції, емоції незадоволеності та ін.), характер мотиву, характер діяльності. Зацікавленість обраною професійною діяльністю та рівень цього інтересу визначають сукупність та цілеспрямований розвиток цих складових. Стадії мотивації, їх

кількість і внутрішній зміст багато в чому залежать від виду стимулів, в якості яких можуть виступати не тільки фізичні подразники, але і соціальні чинники. Крім того, на характер мотивації можуть впливати і способи цілеутворення. Так, Є. Ільїн виділяє такі етапи формування мотивації: 1. формування первинного мотиву; 2. пошукова активність; 3. вибір конкретної мети і формування намірів (що по суті є орієнтаційною складовою компонента) [3].

С. Рубінштейн по-іншому визначає основні мотиви професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Він називає чотири: 1. інтерес до змісту професійного саморозвитку; 2. інтерес до видів діяльності, які передбачає професійний саморозвиток; 3. інтерес, який пов'язаний із можливістю реалізувати власні схильності під час професійного саморозвитку; 4. інтерес до педагогічної професії, викликаний прагненням вдосконалювати фахову діяльність після закінчення навчання [35].

У психологічній науці інтерес визначається як «форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності» [5, с.295].

Таким чином, саме стимуляція і підтримка інтересу студента до знань і умінь у сфері керування хором колективом є необхідним та ефективним інструментом у формуванні мотивації до опанування цими знаннями та вміннями. Із зазначеного робимо висновок, що мотивацію до професійного саморозвитку умовно можна поділити на зовнішню та внутрішню. Зовнішня – мотивація, викликана об'єктивними потребами майбутнього спеціаліста. Це очікування заохочень, винагород, бажаного результату діяльності, або, навпаки, негативних наслідків власної поведінки під час навчального процесу. Внутрішня мотивація формується духовними потребами та світоглядною позицією майбутнього вчителя, його особистісними пріоритетами.

Надзвичайним є також вибір студентом конкретної мети і формування його намірів що до майбутньої професійної діяльності в якості керівника хорового колективу. За визначенням С. Гончаренко мета – це «передбачення у свідомості результату, на здобуття якого спрямовано діяльність людини» [2, с.277]. В. Шахов визначає мету як «ідеальне уявлення майбутнього результату праці» [6, с.39].

Можна стверджувати, що мотивація є складовою ціннісних орієнтацій особистості і виявляє ставлення особистості до професійної діяльності та певні переваги і вподобання, які вона демонструє в цій діяльності. Ціннісні орієнтації, які формуються у студентів під час навчально-виховного процесу у вищому освітньому педагогічному закладі спрямовують їх майбутню професійну діяльність відповідно до вимог та запитів, які ставить перед учителем суспільство.

Узагальнюючи сказане, зазначаємо, що сформованість мотиваційної складової у майбутнього вчителя музики, яке включає в себе участь у творчому колективі та, на певному етапі навчання, керування ним, а також активну концертну діяльність, стимулює інтерес до обраної професії, забезпечує розвиток виконавських здібностей та зацікавленість музично-виконавською діяльністю. Це є також є неодмінною умовою ставлення майбутнього вчителя до себе як до активного суб'єкта навчально-виховної діяльності.

Велике значення у формуванні мотиваційної сфери відіграє педагогічне забезпечення позитивного емоційного супроводження щодо формування художньо-естетичних потреб до набуття диригентських умінь у процесі роботи з хором колективом, що дозволяє адаптувати студентів до подальшої професійної роботи у цьому напрямку.

Інструментарієм стає комплексне залучення різних груп методів мистецького навчання, а саме: вербальних методів (бесіда, пояснення, поточний коментар, вербалізація хорових творів); демонстраційно-образних методів (демонстрація хорових творів, художня ілюстрація); комплексних тренінгів умінь мистецької саморегуляції; самостійного опрацювання науково-методичної літератури, структурування отриманої інформації тощо;

методів мотивації мистецько-педагогічного навчання щодо стимулювання інтересу; педагогічного стимулювання обов'язку та відповідальності.

Процес формування особистісної вмотивованості відбувається безпосередньо під час фахової підготовки майбутніх учителів музики як на індивідуальних, так і на групових заняттях з навчальних курсів «Хорове диригування» (індивідуальні заняття), «Практикум роботи з хором» (групові заняття); «Хоровий клас» (групові заняття), «Хорознавство», «Аналіз хорових творів», (лекційні, семінарські заняття, самостійна робота студентів).

З метою створення вектору особистісної вмотивованості майбутніх учителів музики щодо набуття готовності до педагогічної взаємодії з навчальним хоровим колективом доцільно використовувати бінарні методи, що на варіативній основі попарно поєднують вербальні, демонстраційно-образні, інтерактивні методи із методами мотивації диригентсько-хорового навчання.

Цілеспрямоване заохочення майбутніх учителів музики до формування готовності до роботи з навчальним хоровим колективом відбувається за рахунок внесення інтерпретаційно-практичного елементу до змісту навчальних дисциплін з циклу професійно-предметної підготовки:

- «хорове диригування» – метод роз'яснення значимості умінь самоконтролю у процесі створення музичного образу під час поточного та концертного виконання хорових творів та метод створення нестандартних педагогічних ситуацій;

- «хоровий клас» – метод пояснення змісту основних засобів музичної виразності хорового мистецтва та метод словесних пояснень емоційно-педагогічного впливу твору на слухача;

- «аналіз хорових творів» – навчальна дискусія з теми «Роль диригентських умінь у створенні музичного образу в процесі діяльності педагога-хормейстера» та метод демонстрації хорових творів;

- «практикум роботи з хором»: бесіда «Значення мануального показу мелодії як провідного засобу музичної виразності для розвитку диригентських умінь майбутнього вчителя музики» та метод художньої ілюстрації.

З метою формування вияву інтересу до опанування диригентськими вміннями у процесі хорової підготовки доцільно залучити ряд методів стимулювання інтересу, що належать до групи методів мотивації мистецького навчання, поєднаних із образно-демонстраційними, теоретичними, інтерактивними методами тощо.

Для розвитку інтересу майбутніх учителів музики до оволодіння прийомами диригентської діяльності вельми ефективним виявився метод навчальних дискусій, який доцільно застосовувати під час проведення науково-практичних студентських конференцій (пленарних та секційних засідань), «круглих столів», під час практичних, семінарських занять, тощо.

Метод навчальної дискусії доцільно поєднати із методом колективного формулювання висновків, які зроблено на основі найбільш переконливих тверджень. Використовується бінарний метод, що поєднує навчальну дискусію із колективним формулюванням висновків.

Методи заохочення до хорової діяльності майбутніх учителів музики застосовуються разом із методом демонстрації хорових творів. На індивідуальних заняттях з хорового диригування вельми ефективними для активізації інтересу до диригентської діяльності виявляється поєднання методів вербального схвалення інтерпретацій, створених студентами із демонстрацією ними хорових творів у тій чи іншій інтерпретації з подальшою рекомендацією до участі у святкових заходах університету, концертах тощо.

З метою формування інтересу студентів до вокально-хорової роботи доцільно використовувати: круглі столи, кейс-метод, інтерв'ювання, дискусії, метод проєктів, мозковий штурм, навчання у малих групах, дебати, метод портфоліо тощо. Так, кейс-метод являє собою складну систему, в яку інтегровані інші методи пізнання: моделювання, системний аналіз, проблемний метод, експеримент, ігрові методи. Він є практичним методом

організації навчального процесу, методом дискусій з точки зору стимулювання і мотивації навчального процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю і самоконтролю. Кейс-метод є цілеспрямованим процесом, який ґрунтується на всебічному аналізі запропонованих ситуацій, обговоренні під час відкритих дискусій, формуванні навичок практичних рішень. Метод передбачає ситуативне навчання на конкретних прикладах та ситуаційний аналіз – тобто вміння дослідити ситуацію, розібратися у проблемах, які виникли та запропонувати рішення. Кейс-метод сприяє формуванню у студентів навичок аналізу, самоаналізу, практичного розв'язання проблем, сприяє творчому підходу – тобто альтернативному баченню рішення, формуванню комунікативних умінь – умінь дискутувати, доводити власну точку зору, контролювати себе під час дискусій [7].

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, їх умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі тощо. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність майбутніх учителів – індивідуальну, парну або групову, яку вони виконують протягом певного відрізка часу. Ефективним в плані прогнозування результату педагогічних дій є метод портфоліо – спосіб збору навчальної інформації та аналізу її результатів.

У підсумку зазначимо, що формування особистісної вмотивованості майбутнього вчителя музики до педагогічної взаємодії з навчальним хоровим колективом будується на поєднанні традиційних методів мистецького навчання та інноваційних методів (евристичних, інтерактивних, методах самостійного вдосконалення, бінарних методах, тощо) і являє собою цілісний процес, метою якого є сформованість психічного стану підготовленості студента до засвоєння комплексу музично-теоретичних, музично-педагогічних, професійно-організаційних знань та мистецько-виконавських умінь необхідних для здійснення успішного керування дитячим хором.

Література

1. Болгарський А.Г. Музична культура в системі підготовки майбутнього вчителя // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. – К., 2004. – Вип. 1(16). – С. 7-14.
2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методичні поради молодим науковцям / Семен Устимович Гончаренко. – Київ; Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2008. – 278 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы: учебное пособие/ Евгений Павлович Ильин. – С.-Петербург: Питер, 2006. – 512с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб.: Питер Ком, 2002. – 720 с.
5. Степанов О.М. Основы психологии і педагогіки: навч. посіб. / О.М. Степанов, М.М. Фіцула / вид. 3-тє, доповн. – К.: Академвидав, 2012. – 528 с.
6. Шахов В.І. Системний аналіз структури педагогічного мислення / В.І. Шахов // Проблеми розвитку психолого-педагогічної науки в науково-технічній творчості молоді. Збірник статей. – К., 1992. – С. 37-40.
7. Kalisch V. Side effects bei der Beschäftigung mit musica // Aspekte musikal. – Köln–Rheinkassel: Verlag Ch.Dohr: 2001. S. 363-370

Про автора:

Хомич Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (01054, Київ, Україна); **ORCID: 0000-0001-7453-8610**, irinahomitch@ukr.net

Khomych I. M.

The formation of the personal motivation of upcoming music teachers for working with educational academic choir

The article deals with the peculiarities of the formation of personal motivation of upcoming music teachers for working with academic choir. From the perspective of psychology author analyzes concepts such as "motive", "motivation", "interest", "need". It is determined that the process of forming of the personal

motivation of the future teacher of music for working with the educational academic choir is based on a combination of traditional and innovative methods of music art education.

The formation of the motivation of an upcoming music teacher, which includes participation in the on-stage performance group and active concert activity, stimulates interest in the chosen profession, provides development of performing abilities and interest in musical-performing activities.

Comprehensive instrument is used to attract different groups of creativeness training techniques, which is: verbal methods (conversation, explanation, commentary, verbalization of choral works); independent study of scientific literature, structuring the information received, etc; methods of motivating artistic and pedagogical training to stimulate interest, as well as pedagogical stimulation of duty and responsibility.

The process of formation of personal motivation takes place directly during the professional training of future music teachers, both in individual and group sessions from the training courses "Choral conducting" (individual lessons), "Training with the choir" (group lessons); "Choir class" (group classes), "Methodology of working with the Choir", "Analysis of choral works" (lectures, seminars, independent work of students).

In order to form expression of interest in mastering skills in conducting choral training process should be used a number of methods to stimulate interest in belonging to a group of motivation arts training methods combined with image-demonstrative, theoretical, interactive methods and so on.

It is advisable to use: round tables, case-method, interviews, discussions, project method, brainstorming, small group training, debates, portfolio method, etc. The formation of the personal motivation of the future teacher of music to the pedagogical interaction with the educational academic choir is based on a combination of traditional methods of arts education and innovative methods (heuristic, interactive, self-teaching methods, binary methods, etc.) and represents a holistic process. The purpose of these is the formation of a mental state of preparedness of the student for the mastering of a complex of musical and theoretical, musical and educational, professional and organizational knowledge and arts-performing skills necessary for the successful management of the choir team.

Keywords: art pedagogy; educational methods; school choir.

References

1. Bolharskyi A.H. Muzychna kultura v systemi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Musical culture in the system of training of the future teacher]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Serii 14. Teoriia i metodyka mystetskoï osvity*, Issue 1 (16). Kyiv, 2004, pp. 7-14. (in Ukrainian)
2. Honcharenko S.U. Pedagogichni doslidzhennia: metodychni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical research: Methodological advices for young scientists]. Kyiv; Vinnytsia, 2008. 278 p. (in Ukrainian)
3. Ilin Ye.P. Motivatsiia i motyvy: uchebnoe posobie [Motivation and motives: study guide]. St.-Petersburg, 2006. 512 p. (in Russian)
4. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii [Basics of general psychology]. St.-Petersburg, 2002. 720 p. (in Russian)
5. Stepanov O.M. Osnovy psykhologii i pedahohiky: navch. posib. [Fundamentals of psychology and pedagogy. Tutorial]. The 3-rd edition. Kyiv, 2012. 528 p. (in Ukrainian)
6. Shakhov V.I. Systemnyi analiz struktury pedahohichnoho myslennia [System analysis of the structure of pedagogical thinking]. *Problemy rozvytku psykhologo-pedahohichnoi nauky v naukovy-tekhnichnii tvorchosti molodi. Zbirnyk statei* [Problems of development of psychological and pedagogical science in scientific and technical creativity of youth]. Collection of articles. Kyiv, 1992, pp. 37-40. (in Ukrainian)

About the author:

Khomych Iryna Mykolaivna, Candidate of Pedagogy (Ph.D.), Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Music Education of Choral Singing and Conducting, National Pedagogical Dragomanov University (01054, Kyiv, Ukraine); **ORCID: 0000-0001-7453-8610**, irinahomitch@ukr.net